วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2569) : 19-35
Journal of Social Innovation Management: JSIM Vol. 1 No. 1 (January–June 2026) : 19–35

วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร

Culture of Making Merit in the Temple in Chumphon Province

วาสนา ม่วงแนม

Watsana Muangnaem

มูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทสโรเพื่อการวิจัย จังหวัดชุมพร ประเทศไทย; Luangpusong Jantasaro for Research Foundation, Chumphon, Thailand; e-mail : ched31310@gmail.com

*Corresponding Author; e-mail : ched31310@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ภายใต้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบตีความ (Interpretive Historical Qualitative Approach) จากข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์บริบททางสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องภายใต้อิทธิพลของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยสามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วงสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ ช่วงแรกเป็นสังคมดั้งเดิม วัดมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านศาสนา การศึกษา การปกครอง และการบริการสาธารณะ ช่วงที่สองเป็นยุคการพัฒนาประเทศ วัดเริ่มปรับบทบาทจากโครงสร้างรัฐ แต่ยังคงดำรงความสัมพันธ์กับชุมชนผ่านระบบบ้าน–วัด–โรงเรียน (บวร) แม้ว่าพฤติกรรมการเข้าวัดของประชาชนเริ่มเปลี่ยนแปลงตามวิถีชีวิตสมัยใหม่และปัจจัยทางเศรษฐกิจ และช่วงที่สามเป็นยุคสังคมดิจิทัลหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ซึ่งรูปแบบการทำบุญมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งการเข้าวัดแบบดั้งเดิมและการทำบุญผ่านสื่อดิจิทัล อย่างไรก็ตาม วัดที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูง เช่น วัดเกจิอาจารย์ชื่อดัง วัดโบราณสถาน และวัดที่มีบทบาทในประเพณีท้องถิ่น ยังคงได้รับความศรัทธาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงการปรับตัวของสถาบันศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัย โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนพลวัตของวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในมิติทางประวัติศาสตร์ ที่เชื่อมโยงระหว่างศาสนา สังคม และเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : วัฒนธรรม, การเข้าวัดทำบุญ, พุทธศาสนิกชน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร. วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35. สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

Abstract

This research aims to study the historical transformation of Buddhist temple-going and merit-making culture among Buddhists in Chumphon Province from the past to the present. The study employs a Historical Research approach under an Interpretive Historical Qualitative framework, drawing on documentary data, in-depth interviews, and the analysis of socio-cultural contexts within the study area.

The findings reveal that temple-going and merit-making culture has continuously evolved under the influence of social, economic, and technological contexts. The development can be divided into three major historical periods. The first period is the traditional society, in which temples served as the central institution of communities, performing religious, educational, administrative, and public service functions. The second period is the national development era, during which temples gradually separated from state structures but maintained close community relations through the “home–temple–school” (Baan–Wat–Rongrian: BW-R) system. However, temple attendance among younger generations began to decline due to changes in lifestyles and economic conditions. The third period is the digital society era following the 1997 economic crisis, in which merit-making practices became more diverse, including both traditional temple-based activities and online merit-making through digital platforms. Nevertheless, temples with strong cultural capital—such as those with renowned monks, historical significance, and local ritual importance—continue to receive sustained public faith and support. This reflects the adaptive transformation of religious institutions in contemporary society. In conclusion, these changes reflect the dynamics of temple-going and merit-making culture in a historical dimension, which is systematically interconnected with religion, society, and technology.

Keywords : culture, making merit in the temple, Buddhist

บทนำ

วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญของวิถีชีวิตและระบบคุณค่าทางสังคมที่สืบทอดมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในสังคมไทยดั้งเดิมตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ วัดมิได้เป็นเพียงศาสนสถานเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนใน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

ด้านการศึกษา การอบรมศีลธรรม และการดำรงชีวิตร่วมกัน ภาพการที่ผู้สูงอายุพาบุตรหลานนำปิ่นโตไปทำบุญที่วัดจึงสะท้อนถึงการสืบทอดวัฒนธรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คนไทยมีลักษณะนิสัยที่อ่อนโยน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวาจาสุภาพ และมีมารยาทงดงาม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี พฤติกรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่าการเข้าวัดลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ขณะที่ผู้สูงอายุยังคงเป็นกลุ่มหลักที่เข้าวัดอย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกัน รูปแบบการทำบุญได้ขยายไปสู่กิจกรรมสาธารณกุศลอื่น ๆ เช่น การบริจาคเพื่อโรงพยาบาล การทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา และการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมเฉพาะกิจ มากกว่าการเข้าวัดในชีวิตประจำวัน (MGR Online, 2560)

นอกจากนี้ ยังพบปรากฏการณ์ “พุทธพาณิชย์” ที่สะท้อนถึงการปรับตัวของสถาบันศาสนาในเชิงเศรษฐกิจ โดยมีการพัฒนากิจกรรมทางศาสนาในลักษณะเชิงพาณิชย์ เช่น การบูชาวัตถุมงคล การจัดพิธีกรรม การเชิญชวนทำบุญผ่านตู้บริจาค การให้บริการด้านพิธีกรรม การจัดงานเทศกาลทางศาสนา การสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การระดมทุนเพื่อก่อสร้างถาวรวัตถุ การทำบุญไถ่ชีวิตสัตว์ และการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งล้วนสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของวัดในสังคมร่วมสมัย (MGR Online, 2560)

ในเชิงหลักธรรม พระพุทธศาสนาให้ความหมายของ “บุญ” ว่าเป็นการกระทำความดีที่ช่วยชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ลดละความโลภ โกรธ และหลง อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ โดยการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนามี “บุญกิริยาวัตถุ 10” ได้แก่ ทานมัย สีลมัย ภาวนามัย อปจายนมัย ไวยาวัจจมัย ปัตติทานมัย ปัตตานุโมทนามัย ธรรมสวนมัย ธรรมเทศนามัย และทิฏฐุชุกรรม ทั้งนี้ การปฏิบัติพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ “บุญกิริยาวัตถุ 3” ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งเป็นแกนหลักของการพัฒนาจิตใจมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

จังหวัดชุมพรเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของประเทศไทย โดยปรากฏหลักฐานว่าเป็นเมืองในระบบเมืองสิบสองนักษัตรของอาณาจักรนครศรีธรรมราชตั้งแต่ พ.ศ. 1098 ต่อมาได้รับการพัฒนาเป็นเมืองชั้นตรีในสมัยอยุธยา และยกระดับเป็นมณฑลชุมพรในสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนเปลี่ยนสถานะเป็นจังหวัดในปี พ.ศ. 2459 (สำนักงานจังหวัดชุมพร, 2561) อีกทั้งยังมีบทบาทในฐานะเมืองหน้าด่านหรือ “ประตูภาคใต้” ที่มีความสำคัญด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดชุมพรมีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากร่องมรสุมทั้งตะวันตกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีฝนตกเกือบตลอดปี ส่งผลให้พื้นที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลากหลายชนิด เช่น ทุเรียน มังคุด มะพร้าว กาแฟ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร. วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35. สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

รวมทั้งมีแนวชายฝั่งทะเลยาวต่อเนื่องริมอ่าวไทย ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการศึกษาเชิงพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดชุมพร, 2561)

ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยภายใต้บริบทโลกสมัยใหม่ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการปรับตัวของวัฒนธรรมทางศาสนาในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญที่เปลี่ยนแปลงไปของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันศึกษาวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญที่เปลี่ยนแปลงไปของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ภายใต้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบตีความ (Interpretive Historical Qualitative Approach) โดยมุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การวิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์บริบททางสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาเพื่อนำไปสู่การอธิบายเชิงพัฒนาการของปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบ (Creswell, 2014; Tosh, 2015; Denzin & Lincoln, 2018)

1. พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยครอบคลุมจังหวัดชุมพรทั้ง 8 อำเภอ โดยคัดเลือกพื้นที่วัดและชุมชนที่มีบริบทแตกต่างกันเพื่อสะท้อนความหลากหลายของวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในเชิงพื้นที่ ได้แก่ วัดในเขตเมือง วัดชนบท วัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และที่พักสงฆ์ในระดับชุมชน ทั้งนี้การกำหนดพื้นที่วิจัยดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์และเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับบริบทเชิงพื้นที่ (contextual setting) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง (Yin, 2018; Creswell, 2014; Denzin & Lincoln, 2018)

2. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 แหล่งข้อมูลเอกสาร (Documentary Sources) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย บทความวิชาการ เอกสารทางประวัติศาสตร์ และรายงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของวัดและพฤติกรรมทางศาสนาใน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร. วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35 สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

จังหวัดชุมพร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ในอดีต (Scott, 1990; Tosh, 2015)

2.2 แหล่งข้อมูลภาคสนาม (Field Data Sources) ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสะท้อนประสบการณ์และความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Kvale & Brinkmann, 2015; Patton, 2015)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note Form) และแบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) เพื่อใช้เก็บข้อมูลทั้งเชิงประวัติศาสตร์และเชิงบริบททางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือมาตรฐานในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Yin, 2018; Miles, Huberman & Saldaña, 2014)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร โดยการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตามแนวทางการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Tosh, 2015)

4.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตบริบทพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรมตามแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ (Patton, 2015; Creswell, 2014)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบตีความ (Interpretive Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organization) การจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Data Categorization) และการตีความและสังเคราะห์ความหมาย (Interpretation) เพื่ออธิบายพัฒนาการของวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญอย่างเป็นระบบ (Krippendorff, 2018; Miles et al., 2014)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายมุมมอง เพื่อเพิ่มความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของผลการวิจัย ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Denzin, 1978; Patton, 2015)

7. การนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอในลักษณะเชิงพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive–Analytical Presentation) โดยจัดเรียงตามพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญ แบ่งเป็นช่วงเวลาและบริบททาง

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

สังคมที่เกี่ยวข้อง พร้อมเชื่อมโยงเหตุ–ผลของการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบตามแนวทางการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ (Yin, 2018; Tosh, 2015)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา (ในบทความนี้จะนำเสนอผลการวิจัยเฉพาะในส่วนของผลการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทความ) พบว่า วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เจริญขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของประเทศไทย ซึ่งเมื่อนำเงื่อนไขเรื่องระยะเวลามาแบ่งเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขึ้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงแรก ก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2504–2509 (แผนฯ 1) อันถือได้ว่าเป็นยุคอดีตดั้งเดิมของไทย (Pre-modern of Thailand) ที่ยังไม่มีอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามาครอบงำแนวความคิดของชาวไทยมากนัก วัดในยุคนี้จึงมีลักษณะเป็นเสมือน “สถาบันเอนกประสงค์” ของหมู่บ้านชุมชน กล่าวคือ นอกจากจะมีบทบาทในฐานะเป็นวัด เป็นที่พึ่งทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน โดยมีการใช้วัดเป็นสถานที่บ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน พ่อแม่และผู้สูงอายุนิยมชักชวนบุตรหลานตักบาตรตอนเช้าและพาไปเข้าวัดทำบุญทุกวันพระ วัดเป็นที่รวมพบปะสังสรรค์กันในทุกวันพระ (วันธรรมสวนะ) วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมทอดกฐิน-ทอดผ้าป่าสามัคคี หรืองานประจำปีของวัด แล้ววัดยังมีบทบาทด้านอื่นโดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจการงานของหมู่บ้านชุมชนในทุก ๆ เรื่อง อาทิ งานด้านปกครอง เมื่อมีเรื่องสำคัญที่จะต้องประชุมกันก็จะตีกลองเรียกประชุมกันที่วัด งานด้านการศึกษา กุลบุตรที่อยากมีความรู้มีวิชาก็ต้องไปบวชเรียนศึกษาหาความรู้ที่วัด ส่วนกุลธิดาส่วนใหญ่จะฝึกเย็บปักถักร้อยอยู่ที่บ้านเรือนหรือก็มีหลาย วัดก็จัดให้มีที่เรียนเย็บปักถักร้อย งานด้านสาธารณสุข ในอดีตยังไม่มีแพทย์แผนปัจจุบันหรือมีแต่ก็ยังน้อยและมีอยู่เฉพาะในตัวเมืองใหญ่ ๆ เดินทางไม่สะดวกอย่างยิ่ง ดังนั้น หมอยาตำรับแพทย์แผนไทยจึงเป็นสาธารณสุขหลัก ซึ่งหมอยาโบราณ หมอบีบนวด หมอรักษางูกัด ต่อกระดูก หรือปัดเป่ารังควาญต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็จึงเป็นหลวงพ่อเจ้าอาวาสวัด หรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีวิชาความรู้เฉพาะทาง จึงสามารถกล่าวได้ว่าหลวงพ่อเจ้าอาวาสและเกจิอาจารย์ในสมัยก่อน มักจะมีวิชาความรู้หลายด้าน มีความรอบรู้และมีวิชาอาคมแก่กล้า เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน ในยุคนี้จึงพบเห็นภาพของคนทุกกลุ่มทุกเพศทุกวัยมุ่งสู่วัดเป็นหลัก มีความร่วมมือแบบ “บวร: บ้าน วัด โรงเรียน” อย่างสมบูรณ์แบบ

ช่วงที่สอง ระยะเวลาเกือบสี่ทศวรรษหลังประกาศใช้แผนฯ 1 หรือประมาณ 40 ปี (พ.ศ. 2504–2540) อันถือได้ว่าเป็นช่วงอดีตที่เป็นยุคใหม่ของไทย (Modern of Thailand) ซึ่งขับเคลื่อนประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต่อเนื่องกันมายาวนานจนถึงฉบับปัจจุบันคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ยุคนี้เป็นยุคที่ประเทศไทยเปิดประเทศมากขึ้น ฝรั่งชาติ

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

ตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในลักษณะเป็นนายทุนข้ามชาติมากขึ้น งานด้านปกครองแยกไปอยู่ที่หมู่บ้านชุมชน มีโรงเรียน และสถานีอนามัยเกิดขึ้นในหมู่บ้านชุมชน แยกตัวออกไปจากวัด ส่งผลวัดถูกโดดเดี่ยวมากขึ้น แต่รัฐบาลก็ยังคงพยายามส่งเสริมในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก ๆ ดังนั้น จึงยังเห็นภาพของความร่วมมือในรูปแบบ “บวร : บ้าน วัด โรงเรียน” ที่เด่นชัดอยู่ อาทิ คุณครูพาเด็ก ๆ ไปจัดกิจกรรมที่วัด โดยเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญอื่น ๆ ผู้คนในหมู่บ้านชุมชนต้องการจัดงานกิจกรรมต่าง ๆ ก็ยังใช้สถานที่บริเวณวัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ วันธรรมสวนะ (วันพระ) พ่อแม่ปู่ยาตายายยังคงมีการจูงมือลูกหลานไปวัดเป็นประจำทุกวันพระ แต่ภาพเหล่านี้ก็เริ่มลดน้อยถอยลงก่อนที่จะเข้าสู่ยุควิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง โดยพบว่าผู้คนในหมู่บ้านชุมชนเริ่มออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น ภาพของการเข้าวัดทำบุญจึงเริ่มเปลี่ยนไป และเริ่มเห็นภาพของลูกหลานขับรถพาปู่ย่าตายายผู้เฒ่าผู้แก่ไปทำบุญที่วัดในวันพระ ในขณะที่ตนเองกลับมานั่งดูหนังดูละครทีวีอยู่ที่บ้าน แล้วกลับไปรับเมื่อคำนวณเวลาว่าทางวัดเสร็จสิ้นกิจกรรมที่วัดแล้ว

ช่วงที่สาม ระยะเวลากว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2541–2563) อันถือได้ว่าเป็นช่วงหลังยุคใหม่ของไทย (Post-modern of Thailand) หรือยุคหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” และเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายใต้อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย อาทิ เฟสบุ้คส์ (Facebook) ไลน์ (LINE) ทวิตเตอร์ (Twitter) อีเมล์ (Email) และแอฟ (Application) รูปแบบอื่น ๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และส่งผลสะเทือนต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุกบริบทของสังคม ยุคนี้เป็นยุคที่คนไทยได้รับผลสะเทือนทางเศรษฐกิจอย่างหนักหน่วงต่อเนื่องหลายระลอก เริ่มตั้งแต่วิกฤตต้มยำกุ้งในปี 2540 วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ในปี 2550 วิกฤติเศรษฐกิจชะลอตัวอันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมืองของไทย และวิกฤตเศรษฐกิจชะงักงันอันเนื่องมาจากโรคระบาดโควิด (COVID-2019) ตั้งแต่ปี 2463 จนถึงปัจจุบัน จึงส่งผลให้คนไทยรวมทั้งพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรต้องดำเนินวิถีชีวิตแบบประหยัด ต้องรัดเข็มขัดตนเอง อาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาควบคุมตนเองและครอบครัว การใช้จ่ายภายในครัวเรือนเป็นไปแบบระมัดระวัง เวลาของชีวิตกลายเป็นเงินเป็นทองไปหมด ต้องออกรับจ้างหางานทำนอกบ้านเพื่อแลกกับเงิน นำเงินมาค้ำจุนเศรษฐกิจของตนเองและจุนเจือครอบครัว เงินกลายเป็นสิ่งที่มาควบคุมวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวมากขึ้น จึงส่งผลต่อวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญที่ลดน้อยถอยลงไปอย่างเห็นได้ชัด เอาเวลาไปทุ่มเทกับการทำงานเพื่อประคองชีวิตตนเองและครอบครัวเป็นหลัก เมื่อมีเวลาว่างบ้างเล็กน้อยจึงจะหันมาเข้าวัดทำบุญ ยิ่งเข้าสู่ในช่วงทศวรรษปัจจุบันวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญยิ่งเปลี่ยนไปมากขึ้น แม้แต่การทำบุญทอดกฐิน-ทอดผ้าป่าสามัคคีพบว่า เมื่อตนเองไม่มีเวลาไปเข้าร่วมบุญ ก็จะอาศัยโอนเงินทางออนไลน์ฝากเพื่อนหรือญาติช่วยติดพุ่มกฐิน-พุ่มผ้าป่าไปทำบุญแทน ในขณะที่ในอีกมิติหนึ่ง ภาพการทำบุญเริ่มขยายออกไปสู่นอกวัดมากขึ้น อาทิ โรงเรียนไม่มีรายได้มาใช้จ่ายในการซ่อมแซมอาคารสถานที่ของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาก็แก้ปัญหาโดยใช้วิธีจัดให้มี “ผ้าป่าการศึกษา” หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ขาดรายได้ใน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

การจัดกิจกรรมก็จัดให้มี “ผ้าป่าอนามัย” โรงพยาบาลขาดทุนทรัพย์ในการจัดซื้ออุปกรณ์การแพทย์ก็จัดให้มี “ผ้าป่าโรงพยาบาล” เป็นต้น พุทธศาสนิกชนและฆราวาสทั่วไปหันไปทำบุญกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ศูนย์สงเคราะห์คนชรา โรงพยาบาล โรงเรียนคนพิการ มูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ เป็นต้น จนกระทั่งในปัจจุบัน เราจะสามารถเห็นภาพวัฒนธรรมการทำบุญในประเภทที่โรงเรียน วัด โรงพยาบาล องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่ปัจเจกบุคคลที่ประสบปัญหาความเดือนร้อนในมิติต่าง ๆ ก็ใช้วิธีระดมทุนทำบุญผ่านสื่อสังคมออนไลน์/สื่อโซเชียล (Social media) โดยเปิดบัญชีธนาคารแล้วให้ผู้ที่ประสงค์จะบริจาคเงินโอนเงินเข้าบัญชี หรือโอนเงินทางออนไลน์เพื่อทำบุญในวาระต่าง ๆ มากขึ้น วัฒนธรรมการทำบุญที่เปลี่ยนไปเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญที่ลดน้อยถอยลงในปัจจุบัน โดยหันไปใช้วิธีการทำบุญแบบไม่ต้องเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น รวมแม้แต่การโอนเงินไปทำบุญที่วัด โดยผ่านเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่ตนเองให้ความเคารพเชื่อถือก็มีเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ดังนั้น วัดในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับวัดในจังหวัดชุมพรที่ยังเป็นที่นิยมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน มีพุทธศาสนิกชนเข้าวัดทำบุญอยู่เป็นประจำ เนื่องจากมีจุดแข็งที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ *ประเภทแรก* วัดที่มีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงพำนักจำพรรษาอยู่หรืออาจจะละสังขารไปแล้วก็ตาม อาทิ หลวงปู่สงฆ์ จันทสโร วัดเจ้าฟ้าศาลาลอย อำเภอเมืองชุมพร หลวงปู่เปียก ปทฺโม วัดนาสร้าง อำเภอท่าแซะ หลวงปู่จีต ปุณฺญสโร วัดถ้ำเขาพูล อำเภอปะทิว หลวงปู่มุม โฆสโก วัดนาสัก อำเภอสวี พระอาจารย์ตุด (บุญเกียรต์ กุลโสภโณ) วัดธรรมถาวร อำเภอทุ่งตะโก เป็นต้น พบว่า วัดประเภทนี้มีต้นทุนทางสังคมสูง เนื่องจากมีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงพำนักจำพรรษาอยู่ภายในวัด หรือเคยพำนักอยู่แต่ปัจจุบันได้ละสังขารไปแล้ว เกจิอาจารย์เหล่านี้จะเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน จึงมีลูกศิษย์ลูกหาจำนวนมากแวะเวียนไปเยี่ยมเยือนเข้าวัดทำบุญ หรือถ้าละสังขารไปแล้วก็จะแวะเวียนเข้าไปไหว้พระทำบุญ เช่าบูชาเหรียญ รูปเหมือน หรือวัตถุมงคลของเกจิอาจารย์ นำติดตัวไว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง หรือนำไปฝากผู้อื่นตามวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละบุคคล วัดประเภทนี้จึงมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนเข้าวัดทำบุญอยู่เป็นประจำ *ประเภทที่สอง* วัดเก่าแก่อันเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน อาทิ วัดพระธาตุสวี อำเภอสวี วัดขันเงิน อำเภอหลังสวน วัดเทพเจริญ (ถ้ำรับร่อ) อำเภอท่าแซะ วัดประเดิม อำเภอเมืองชุมพร เป็นต้น พบว่า วัดประเภทนี้มีต้นทุนทางสังคมสูง เนื่องจากมีโบราณสถานโบราณวัตถุตั้งอยู่ภายในวัด จึงมีนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมเยือนอยู่ไม่ขาด ส่งผลให้พุทธศาสนิกชนในพื้นที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเห็นได้จากประชาชนที่อยู่อาศัยริมเส้นทางเข้าวัดทั้งสองฝั่งจำนวนหนึ่งปรับปรุงหน้าบ้านพักอาศัยให้เป็นร้านค้า บ้างก็ขายผลไม้ตามฤดูกาล บ้างก็ขายก๋วยเตี๋ยว ข้าวแกง อาหารตามสั่ง บ้างก็ขายขนมพื้นบ้าน เช่น ขนมจาก กล้วยทอด มันทอด ข้าวหลาม ฯลฯ บ้างก็ขายผลิตภัณฑ์ประดิษฐ์จักสานต่าง ๆ ตลอดจนไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้เพาะชำต่าง ๆ เป็นต้น วัดประเภทนี้จะมีพุทธศาสนิกชนเข้าวัดทำบุญอยู่มิได้ขาด เพราะนอกจากจะได้นำภัตตาหารคาวหวานมาถวายพระเพื่อทำบุญแล้ว ยังได้ทำบุญช่วยปัดกวาดเช็ดถู ปรับปรุง พัฒนาพื้นที่ภายใน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

วัดอีกด้วย *ประเภทที่สาม* วัดที่มีการเชื่อมโยงกับประเพณีแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง อาทิ วัดบรรพตวิสัย (ในเขา) วัดพิชัยธาราราม (ต้นกุล) วัดวาลุการาม (แหลมทราย) วัดดอนสะท้อน วัดโพธิเกษตร เป็นต้น พบว่า วัดเหล่านี้จะตั้งอยู่ริมแม่น้ำหลังสวนและแม่น้ำสวีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในอดีตจะใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากว่างเว้นจากการเพาะปลูกและทำนาก็เข้าสู่ช่วงเทศกาลออกพรรษาพอดี พุทธศาสนิกชนทั้งคนหนุ่มคนสาวผู้เฒ่าผู้แก่ ก็จะร่วมแรงร่วมใจกันตกแต่งเรือตั้งองค์กฐินอย่างสวยงาม เพื่อนำไปทอดกฐินสามัคคีตามวัดต่าง ๆ หลังจากทอดกฐินแล้วช่วงบ่ายก็จะมีการแข่งขันเรือยาวขึ้นโขนชิงธงระหว่างเรือจากวัดต่าง ๆ เป็นที่สนุกสนาน จนกลายเป็นประเพณีแข่งขันเรือยาวขึ้นโขนชิงธงมาจนถึงปัจจุบันยาวนานนับร้อยปี วัดประเภทนี้จึงมีต้นทุนทางสังคมสูงอันเนื่องมาจากเป็นสถานที่เก็บรักษาเรือยาวไว้ในวัด เนื่องจากวัดมีพื้นที่กว้างขวางสามารถร่วมมือกันสร้างอาคารเก็บรักษาเรือยาวเอาไว้ทำการแข่งขันเป็นประจำทุกปี เรือยาวจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชน คนในชุมชนต้องช่วยกันดูแลรักษาและช่วยกันสร้างทีมฝีพายให้แข็งแกร่งอยู่โดยตลอด วัดในประเภทนี้จะมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนเข้าวัดทำบุญมิได้ขาด เพราะนอกจากได้เข้าวัดทำบุญแล้ว ยังได้มีโอกาสพูดคุยปรึกษาหารือกันเพื่อวางแผนแข่งขันเรือยาวขึ้นโขนชิงธงในปีต่อไปด้วย และ *ประเภทที่สี่* วัดที่มีสถานีวิทยุสำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง อาทิ วัดเขากล้วย อำเภอเมืองชุมพร วัดถ้ำสำเภาทอง อำเภอเมืองชุมพร วัดนาสร้าง อำเภอท่าแซะ วัดราชบูรณะ (พระอารามหลวง) อำเภอหลังสวน เป็นต้น พบว่า วัดประเภทนี้จะมีต้นทุนทางสังคมสูงในมิติของสื่อวิทยุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่สามารถเข้าถึงพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น เฟสบุ๊ค์ (Facebook) ไลน์ (LINE) เมสเซนเจอร์ (Messenger) อินสตาแกรม (Instagram) ฯลฯ ส่งผลให้มีผู้คนรับฟังวิทยุลดน้อยลงไปบ้าง แต่การจัดรายการวิทยุเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังเฉพาะกลุ่มหรือกลุ่มผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ฟังวัยกลางคนหรือวัยทำงานที่ทำงานอยู่ในเรือกสวนไร่นา กลุ่มคนชั้นกลางที่ทำงานอยู่ในอ๊อฟฟิศหรือกำลังขับรถอยู่บนถนนก็ตาม กลุ่มผู้ฟังประเภทนี้เป็นกลุ่มที่มีกำลังทรัพย์พร้อมสำหรับการทำบุญ เมื่อรับฟังธรรมออกอากาศที่ถูกใจก็จะหาโอกาสแวะเวียนเข้าไปทำบุญที่วัด ปัจจุบันบางวัด เช่น วัดเขากล้วย ได้พัฒนาการออกอากาศให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่หลากหลายมากขึ้น โดยระหว่างที่กำลังออกอากาศทางวิทยุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็จะมีการถ่ายทอดสดทางเฟสบุ๊คไลฟ์ (Facebook Live) ไปพร้อมกัน ส่งผลให้สามารถกระจายกลุ่มผู้ฟังที่ให้ความสนใจได้อย่างหลากหลายมากขึ้นและไม่มีขีดจำกัด วัดประเภทนี้จึงมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนเข้าวัดทำบุญมิได้ขาดเช่นกัน โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่สัญจรไปมา นอกจากนี้วัดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนทั้งสี่ประเภทนี้ ยังมีศักยภาพและจุดแข็งที่สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี จึงควรมีการศึกษาเชิงลึกเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความเหมะสมอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงเส้นทาง และระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้พร้อมรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดชุมพรมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1) ยุคอดีตดั้งเดิมของไทย (Pre-modern of Thailand) หรือช่วงระยะเวลาก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (แผนฯ 1 พ.ศ.2504–2509) เป็นยุคที่ยังไม่มีอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามาครอบงำแนวความคิดของชาวไทยมากนัก วัดในยุคนี้เปรียบเสมือนสถาบันเอนกประสงค์ ทุกกิจกรรมของหมู่บ้านชุมชนใช้สถานที่วัดเป็นหลัก ทั้งกิจกรรมของวัดเองและกิจกรรมของหมู่บ้านชุมชนด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านปกครอง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และอื่น ๆ ดังนั้น หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดและเกจิอาจารย์ในสมัยก่อนจึงมีวิชาอาคมแก่กล้า มีความรอบรู้หลายด้าน เป็นที่เคารพนับถือของศิษยานุศิษย์และชาวพุทธทั่วไป พุทธศาสนิกชนในยุคนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ บาปบุญ และผลของการทำความดีอยู่มาก สอดคล้องกับการศึกษาของ วิเชียร เผือกสม (2553) ศึกษาคติธรรมความเชื่อกับพฤติกรรมการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน: กรณีศึกษาวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ พบว่า พุทธศาสนิกชนโดยภาพรวมยังมีคติธรรมความเชื่อส่วนบุคคลต่อการเข้าวัดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อเรื่องศีล โดยยังมีการเข้าวัดทำบุญทุกวันพระ และประพฤติตนอยู่บนเส้นทางบุญขั้นต้น คือ การให้ทาน การฟังธรรม และการเจริญภาวนา และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุณี บุญพิทักษ์ (2549) ศึกษาความเชื่อในผลของความดี พบว่า สาเหตุที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อในผลของความดี เกิดจาก (1) พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พาไปวัดและสอนให้ทำความดีตั้งแต่เด็ก (2) ได้มีโอกาสปฏิบัติดูแลพระสงฆ์เกิดความศรัทธาเชื่อในการทำความดี (3) บ้านอยู่ใกล้วัดมีโอกาสไปวัดบ่อย ๆ (4) บุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี (5) เพื่อนชักชวนให้เข้าวัดสร้างความดี (6) เกิดจากการทำนายดวงชะตา ให้เข้าวัดสะเดาะเคราะห์ (7) เห็นแบบอย่างที่ดีจากการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ เกิดความศรัทธาเลื่อมใส (8) นับถือศาสนาพุทธ ควรยึดมั่นในประเพณีของชาวพุทธ และ (9) สนใจในคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงศึกษาเรียนรู้ ซึ่งผลของความดีที่ได้รับ คือ ครอบครัวมีความสุข ลูกเป็นคนดี สุขภาพแข็งแรง มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ส่วนพฤติกรรมของบุคคลที่มีความเชื่อในผลของความดี คือ ชอบการไปวัด ทำบุญตักบาตร สวดมนต์ นั่งสมาธิเป็นประจำ มุ่งมั่นในการสร้างความดี นอกจากนี้ วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในยุคอดีตดั้งเดิมของไทย มีจุดแข็งในการพัฒนาความเจริญของหมู่บ้านชุมชน โดยตั้งอยู่บนฐานความร่วมมือแบบ “บวร: บ้าน วัด โรงเรียน” ที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวัฒธยา ฐิติสมฺปนฺโน (2560) ศึกษาความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียนในการพัฒนาสังคม อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่า ความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน เป็นการช่วยเสริมสร้างความเจริญเติบโตของชุมชนและชุมชนเครือข่ายทั้งในปัจจุบันและอนาคต ส่งผลให้ชุมชนเครือข่ายมีการพัฒนาการดำเนินการเพื่อให้สมาชิกได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน และเป็นการช่วยส่งเสริม

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร. วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35 สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

ความก้าวหน้าของสมาชิก ชุมชน สังคมและประเทศชาติสืบไป ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าวัดในยุคดั้งเดิมของไทยเป็นตัวอย่างของความร่วมมือแบบ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ที่ใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ทั้งกิจการของวัดและของหมู่บ้านชุมชนล้วนจัดการอยู่ที่วัด วัดจึงเปรียบเสมือนสถาบันเอนกประสงค์ ที่พัฒนาความเจริญให้กับหมู่บ้านชุมชนในอดีต บนความเชื่อในอดีตของพุทธศาสนิกชนในเรื่องการทำความดี บาปบุญคุณโทษ และนรกสวรรค์สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2) ยุคใหม่ของไทย (Modern of Thailand) หรือช่วงระยะเวลาเกือบสี่ทศวรรษหลังประกาศใช้แผนฯ 1 (พ.ศ.2504–2540) เป็นยุคที่ประเทศไทยเปิดประเทศมากขึ้น ฝรั่งชาติตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในลักษณะเป็นนายทุนข้ามชาติมากขึ้น งานด้านปกครองแยกไปอยู่ที่หมู่บ้านชุมชน มีโรงเรียน และสถานีอนามัยเกิดขึ้นในหมู่บ้านชุมชน แยกตัวออกไปจากวัด ส่งผลวัดถูกโดดเดี่ยวมากขึ้น แต่รัฐบาลก็ยังคงพยายามส่งเสริมในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก ๆ ภาพความร่วมมือแบบ “บวร : บ้าน วัด โรงเรียน” ยังเด่นชัดอยู่ แต่ก็เริ่มลดน้อยถอยลงก่อนที่จะเข้าสู่ยุควิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ผู้คนในหมู่บ้านชุมชนเริ่มออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นเข้าวัดทำบุญเฉพาะพ่อแม่และผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของ กันตภณ หนูทองแก้ว (2558) ศึกษาการนำหลักบุญกิริยาวัตถุมาใช้ในวิถีชีวิตของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2556 พบว่า การนำหลักบุญกิริยาวัตถุมาใช้ในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนยังอยู่ในระดับมาก แต่ปัญหาหลักก็คือ ไม่ค่อยมีเวลาไปวัดทำบุญ ไม่ค่อยมีเวลาศึกษาธรรมะโดยเฉพาะเรื่องศีลภาวนา ในขณะที่การศึกษาของ นุชา สระสม (2560) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” มี 5 ลักษณะ คือ การตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส การวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติกับผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ การปฏิบัติและดำเนินการตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การประสานประโยชน์ร่วมกัน และการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร อันจะส่งผลต่อความสำเร็จ คือ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ทั้งด้านนักเรียน การจัดการศึกษา การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และยังเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยารัตน์ แย้มศรีแก้ว (2558) ศึกษาการบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน พบว่า การบริหารจัดการความร่วมมือแบบบ้าน วัด โรงเรียน มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วม การจัดการสัมพันธภาพ การเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างคุณธรรมในองค์กร และการสร้างบรรยากาศองค์กร เป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม เป็นไปได้ มีประโยชน์ และมีความถูกต้อง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ายุคใหม่ของไทยที่มีการเปิดประเทศมากขึ้น มีนายทุนต่างชาติเข้ามาครอบงำกิจการต่าง ๆ ในประเทศมากขึ้น งานด้านปกครองแยกไปอยู่ที่หมู่บ้านชุมชน มีโรงเรียนและสถานีอนามัยเกิดขึ้นแยกตัวออกไปจากวัด ส่งผลวัดถูกโดดเดี่ยวมากขึ้น แต่ความเชื่อในเรื่องวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญก็ยังคงอยู่ แม้ว่าจะมีเวลาเข้าวัดทำบุญน้อยลงไปก็ตาม ในขณะเดียวกัน รูปแบบความร่วมมือแบบ “บวร: บ้าน วัด โรงเรียน” แม้ว่าจะยังคงมีอยู่แต่กลายเป็นใช้โรงเรียนศูนย์กลางแทน

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

ดังนั้นในช่วงปลายยุคเมื่อโรงเรียนไม่ค่อยจัดกิจกรรมพานักเรียนไปเชื่อมโยงกับวัด ภาพของ “บวร” จึงลดน้อยถอยลงไปด้วย

3) หลังยุคใหม่ของไทย (Post-modern of Thailand) หรือช่วงระยะเวลากว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2541–2563) หรือยุคหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายใต้อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย อาทิ เฟสบุ้คส์ (Facebook) ไลน์ (LINE) ทวิตเตอร์ (Twitter) ฯลฯ เป็นยุคที่ผู้คนต้องดำเนินวิถีชีวิตแบบประหยัด รัดเข็มขัดตนเอง อาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาควบคุมตนเองและครอบครัว การใช้จ่ายภายในครัวเรือนเป็นไปแบบระมัดระวัง เวลาของชีวิตกลายเป็นเงินเป็นทองไปหมด ต้องออกรับจ้างหางานทำนอกบ้านเพื่อแลกกับเงิน เงินกลายเป็นสิ่งที่มาควบคุมวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวมากขึ้น ส่งผลต่อวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญที่ลดน้อยถอยลงไปอย่างเห็นได้ชัด ผู้คนหันไปทำบุญกับองค์กรอื่นเพิ่มขึ้น เช่น ศูนย์สงเคราะห์คนชรา โรงพยาบาล โรงเรียนคนพิการ มูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ เป็นต้น การทำบุญยึดโยงอยู่กับการบริจาคเป็นหลักทั้งบริจาคโดยตรงและบริจาคแบบโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารทางออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเกษมศีลาภรณ์ (บัญญัติ แน่นกระโทก) (2555) การศึกษาวันธรรมสวนะในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า พุทธศาสนิกชนทั่วไปเมื่อถึงวันธรรมสวนะ (วันพระ) ส่วนหนึ่งจะออกไปทำบุญที่วัด และอีกส่วนหนึ่งจะทำบุญตักบาตรและสวดมนต์ไหว้พระที่บ้าน อันเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาและความเชื่อที่ยังคงมีต่อวันธรรมสวนะในสังคมไทยปัจจุบัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กันตภณ หนูทองแก้ว (2558) การนำหลักบุญกิริยาวัตถุมาใช้ในวิถีชีวิตของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัญหาหลักของการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ “ทาน ศีล ภาวนา” คือ ไม่ค่อยมีเวลาไปวัดทำบุญ ไม่ค่อยมีเวลาศึกษาธรรมะโดยเฉพาะเรื่องศีลภาวนา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการทำบุญหลังยุคใหม่ของไทยควรปรับให้มีความหลากหลายสอดคล้องไปตามยุคสมัย แม้ว่าพุทธศาสนิกชนจะหันไปทำบุญโดยการบริจาคให้กับองค์กรอื่นที่ไม่ใช่วัดมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังถือว่าเป็นการทำบุญ โดยเป็นการทำบุญบนเส้นทางของการให้ทาน ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว การทำบุญขั้นต้นสามารถกระทำได้ 3 ทาง คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 ซึ่งหากพุทธศาสนิกชนทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ แม้ว่าจะอยู่ที่บ้านก็สามารถทำบุญในอีก 2 เส้นทางได้ คือ การรักษาศีลและการเจริญภาวนา อย่างไรก็ตาม การทำบุญที่บ้านหรือทำบุญกับองค์กรอื่น จะมีความแตกต่างกับการเข้าวัดทำบุญตรงที่การสัมผัสกับเนื้อนาบุญ ซึ่งพระอาจารย์หลายรูปให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า “การทำบุญที่วัดได้เห็นเนื้อนาบุญที่แท้จริง คือ ได้เห็นพระสงฆ์ซึ่งเป็นเนื้อนาบุญของพระพุทธองค์ ทั้งยังได้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไปอีกด้วย การทำบุญที่อื่นอาจได้ทานเพียงอย่างเดียว แต่การทำบุญที่วัดได้ทั้งสามอย่างคือ “ทาน ศีล ภาวนา” คือได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ ไปพร้อมกัน”

อย่างไรก็ตาม วัดในจังหวัดชุมพรที่ยังเป็นที่นิยมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน มีพุทธศาสนิกชนเข้าวัดทำบุญอยู่เป็นประจำ เนื่องจากมีวัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญที่มีเอกลักษณ์ของตนเองเป็นจุดแข็งอยู่ จำแนก

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

ได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) วัดที่มีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงพำนักจำพรรษาอยู่หรืออาจจะละสังขารไปแล้วก็ตาม มีจุดแข็งที่มีเกจิอาจารย์อันเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของศิษยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป จึงมีลูกศิษย์ลูกหาจำนวนมากแวะเวียนไปเยี่ยมเยือนเข้าวัดทำบุญมิได้ขาด รวมทั้งการทำบุญเพื่อเช่าเหรียญรูปเหมือนหรือวัตถุมงคลของเกจิอาจารย์ นำติดตัวไว้เป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง หรือฝากผู้อื่นตามวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละบุคคล 2) วัดเก่าแก่อันเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน มีจุดแข็งที่มีโบราณสถานโบราณวัตถุตั้งอยู่ภายในวัด จึงมีนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมเยือนอยู่ไม่ขาด ส่งผลให้พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ นอกจากมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้ว ยังได้ทำบุญถวายภัตตาหาร ช่วยปัดกวาดเช็ดถู และพัฒนาพื้นที่ภายในวัดอีกด้วย 3) วัดที่มีการเชื่อมโยงกับประเพณีแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง ซึ่งเอกลักษณ์ของการแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดชุมพร จุดแข็งของวัดประเภทนี้ คือ เป็นสถานที่เก็บรักษาเรือยาวของชุมชน เนื่องจากวัดมีพื้นที่กว้างขวางสามารถร่วมมือกันสร้างอาคารเก็บรักษาเรือยาวเอาไว้ทำการแข่งขันในปีต่อ ๆ ไป เรือยาวจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชน คนในชุมชนต้องช่วยกันดูแลรักษาและแวะเวียนเข้าวัดทำบุญมิได้ขาด กลายเป็นสถานที่สำหรับพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อฝึกฝนฝีพายและวางแผนการแข่งขันเรือยาวในปีต่อไป และ 4) วัดที่มีสถานีวิทยุสำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง มีจุดแข็งที่มีสื่อวิทยุที่สามารถเข้าถึงพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่มีศักยภาพคือกลุ่มผู้ฟังวัยทำงานที่มีกำลังในการใช้จ่ายในการทำบุญสูง แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น เฟสบุ๊ค์ (Facebook) ไลน์ (LINE) อินสตาแกรม (Instagram) ฯลฯ แต่ก็สามารถประยุกต์ใช้ควบคู่กันได้ อาทิ ระหว่างที่กำลังออกอากาศทางวิทยุก็สามารถถ่ายทอดสดทางเฟสบุ๊คไลฟ์ (Facebook Live) ไปพร้อมกัน ส่งผลให้สามารถกระจายกลุ่มผู้ฟังที่ให้สนใจได้อย่างหลากหลายมากขึ้น จึงมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนเข้าวัดทำบุญมิได้ขาดเช่นกัน นอกจากนี้ วัดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนทั้งสี่ประเภทนี้ยังมีศักยภาพและจุดแข็งที่สามารถพัฒนาส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี จึงควรมีการศึกษาเชิงลึก เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความเหมะสมอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงเส้นทาง และระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้พร้อมรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป นอกจากนี้งานวิจัยของ พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (2557) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวของวัด ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับวัดที่มีโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญ ๆ เช่น วัดที่มีมหาเจดีย์เก่าแก่ มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น แต่มีบางวัดที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากวัดอื่น ๆ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ มีจุดดูงดูดนักท่องเที่ยวที่แตกต่างจากที่อื่น เช่น มีภาพวาดเก่าแก่ เป็นต้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ (2557) การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัด มีหลายวัดที่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุสำคัญ ๆ อาทิ พระพุทธรูปเก่าแก่สมัยสุโขทัยและพระนครศรีอยุธยา มีอุโบสถและเจดีย์ลักษณะเดียวกับเจดีย์ชะเวดากอง มีภูมิทัศน์ที่สวยงามและ

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

มีพื้นที่โล่งกว้าง ชุมชนจะจัดประเพณีร่วมกับวัด เช่น ตักบาตร ทำทาน และเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ในขณะที่การศึกษาของ เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ และคณะ (2558) พบว่า ปัญหาหลักของการเที่ยววัด คือ ขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์และระบบนิเวศภายในวัด ขาดการปรับปรุงสาธารณูปโภค เช่น ห้องน้ำสำหรับรองรับผู้มาเยือน สถานที่จอดรถ ถนน ที่พัก ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูล บุคลากรการท่องเที่ยว ประเด็นเหล่านี้ยังเป็นปัญหารอการปรับปรุงจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าวัดในจังหวัดชุมพร 4 ประเภท ได้แก่ วัดที่มีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงพำนักจำพรรษาอยู่หรืออาจจะละสังขารไปแล้ว วัดเก่าแก่อันเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน วัดที่มีการเชื่อมโยงกับประเพณีแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง และวัดที่มีสถานีวิทยุสำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง เป็นวัดที่มีจุดแข็งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ที่ยังมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนเข้าวัดทำบุญมิได้ขาด จึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี จึงควรมีการศึกษาเชิงลึกเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความเหมะสมอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงเส้นทาง และระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้พร้อมรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้

1.1) จากผลการวิจัยที่บ่งชี้ว่าการพัฒนานวัตกรรมที่ส่งเสริมการเข้าวัดทำบุญที่ถูกต้องตามหลักการพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ของ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พระสงฆ์ สื่อ และฆราวาส ซึ่งสัมพันธ์กันในลักษณะเส้นตรง คือ หากพระสงฆ์เก่ง มีทั้งองค์ความรู้และวิธีการที่ดี ใช้สื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ก็จะส่งผลให้ฆราวาสเข้าถึงบุญขั้นต้น “ทาน ศีล ภาวนา” มากขึ้นตามไปด้วย แต่ในข้อเท็จจริงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากพระสงฆ์ในปัจจุบันที่เก่งจริง มีความรอบรู้ทั้งองค์ความรู้ (Knowledge) และวิธีปฏิบัติ (Knowhow) นั้นค่อนข้างหาได้ยาก ประกอบกับพระสงฆ์สังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาสอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีพรรษาอยู่ในระดับหลวงตาหมดแล้ว การที่จะนำพระหลวงตามาพัฒนาเรียนรู้เรื่องสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่าและสื่อใหม่จึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น หากจะประสงค์จะให้การขับเคลื่อน “นวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมการเข้าวัดทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา” เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีพลังส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมในปัจจุบัน จำเป็นต้องปฏิรูปสภาพแวดล้อมภายนอกบางส่วนมาช่วย นั่นก็คือ การปฏิรูปบทบาทหน้าที่และโครงสร้างของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้สอดคล้องกับกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

1.2) จากการที่จังหวัดชุมพรมีวัด 4 ประเภท ที่มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนเข้าวัดทำบุญอยู่เป็นประจำ ได้แก่ วัดที่มีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงพำนักจำพรรษาอยู่หรืออาจจะละสังขารไปแล้ว วัดเก่าแก่อันเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน วัดที่มีการเชื่อมโยงกับประเพณีแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง และวัดที่มีสถานีวิทยุสำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง วัดเหล่านี้มีศักยภาพ

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร. วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35 สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

เหมาะแก่การส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวจังหวัด ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ควรร่วมมือกันศึกษาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความเหมะสมอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงเส้นทาง ป้ายบอกทาง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ประสานความร่วมมือจากภาคเอกชนเพื่อจัดเตรียมความพร้อมเรื่องที่พัก ประชาสัมพันธ์สื่อรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้พร้อมรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดรายได้กับวัดและชุมชนท้องถิ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ มีดังนี้

2.1) พระสงฆ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีทั้งองค์ความรู้ (Knowledge) และวิธีปฏิบัติ (Knowhow) เพื่อใช้ชี้นำ (Input) ให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงบุญได้อย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา คือ “ทาน ศีล ภาวนา” จึงควรเรียนรู้การใช้สื่อให้เหมาะสม อย่างไรก็ตามสื่อออนไลน์สมัยใหม่หรือสื่อโซเชียลต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อสาธารณะ เช่น เฟสบุ๊ค (Facebook) ไลน์ (LINE) อินสตาแกรม (Instagram) ฯลฯ จึงเปรียบเสมือนดาบสองคม ถ้าใช้ไม่ระมัดระวังอาจส่งผลกระทบมาถึงตนเองได้ ดังนั้น แม้จำเป็นต้องพัฒนาและเรียนรู้ แต่ก็ต้องรู้เท่าทันสื่อด้วย เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อตนเอง

2.2) แม้ว่ากระแสนิยมการทำบุญจะหันไปบริจาคทำบุญกับองค์กรอื่นมากขึ้น เช่น ศูนย์สงเคราะห์คนชรา โรงพยาบาล โรงเรียน มูลนิธิ สมาคม ฯลฯ แต่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันควรเปิดใจเรียนรู้การทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาว่ามี ๓ ทาง คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ควรรู้ว่าการบริจาคทำบุญต่าง ๆ เป็นเพียงเส้นทางบุญของการให้ทานเท่านั้น ยังมีอีก ๒ เส้นทางบุญ คือ การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งแม้ว่าไม่ได้เข้าวัดทำบุญก็สามารถแสวงหาเส้นทางบุญทั้ง ๒ เส้นทางอยู่ที่บ้านได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การทำบุญนอกวัดกับการเข้าวัดทำบุญมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ การทำบุญที่วัดได้เห็นเนื้อนาบุญที่แท้จริง คือ ได้เห็นพระสงฆ์ซึ่งเป็นเนื้อนาบุญของพระพุทธองค์ ทั้งยังได้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไปอีกด้วย การทำบุญที่อื่นอาจได้ทานเพียงอย่างเดียว แต่การทำบุญที่วัดได้ทั้งสามอย่าง คือ “ทาน ศีล ภาวนา” ซึ่งก็คือได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ ไปพร้อมกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป มีดังนี้

3.1) การวิจัยในครั้งนี้นำเสนอได้เพียง “นวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมการเข้าวัดทำบุญที่ถูกต้องตามหลักการพระพุทธศาสนา” แต่ยังขาดการทดลองนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในมิติของการนำไปใช้ ซึ่งอาจประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) เพื่อให้เกิดการถอดบทเรียนจากวงจรกระบวนการ 4 ขั้นตอน ที่เรียกว่า PAOR ได้แก่ การวางแผน (Plan) การลงมือปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect)

3.2) หากยังลังเลในเรื่องการปฏิรูปสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อให้สอดคล้องกับกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน (ดังข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อ 1.1) อาจจัดให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อให้เห็นความ

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

เป็นไปได้ ความคุ้มค่า และประโยชน์ของการปฏิรูปสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้สามารถรองรับการสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านดังกล่าวเสียก่อน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2559, 11 มกราคม). **10 วิธีทำบุญ ให้ได้บุญ**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2561, จาก https://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=106&filename=index

กันตภณ หนูทองแก้ว. (2558). การนำหลักบุญกิริยาวัตถุมาใช้ในวิถีชีวิตของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2556. **สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์**, 15(1), 155–167.

กันยารัตน์ แย้มศรีแก้ว. (2558). การบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นุชา สระสม. (2560). **การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียนของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระครูเกษมศีลาภรณ์ (บัญญัติ แน่นกระโทก). (2555). **การศึกษาวันธรรมสวนะในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก. **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 7(2), 1–15.

พระวัฒธยา ฐิติสมฺปนฺโน. (2560). ความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียนในการพัฒนาสังคม อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี. **วารสาร มจร การพัฒนาสังคม**, 2(3), 86–102.

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์, สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, และโฆสิต แพงสร้อย. (2558). เที่ยววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**, 12(57), 165–176.

วิเชียร เผือกสม. (2553). **คติธรรมความเชื่อกับพฤติกรรมการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน: กรณีศึกษาวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์**. สารนิพนธ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานจังหวัดชุมพร. (2561). **แผนพัฒนาจังหวัดชุมพร (พ.ศ. 2561–2564) ฉบับทบทวนปี 2562**. ชุมพร: สำนักงานจังหวัดชุมพร.

สุณี บุญพิทักษ์. (2549). **การศึกษาความเชื่อในผลของความดี.** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

Scott, J. (1990). **A matter of record: Documentary sources in social research**. Polity Press.

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร. วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35 สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM

Tosh, J. (2015). **The pursuit of history** (6th ed.). Routledge.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). **InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing** (3rd ed.). Sage.

Krippendorff, K. (2018). **Content analysis: An introduction to its methodology** (4th ed.). Sage.

Creswell, J. W. (2014). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches** (4th ed.). Sage.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). **The SAGE handbook of qualitative research** (5th ed.). Sage.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). **Qualitative data analysis: A methods sourcebook** (3rd ed.). Sage.

Yin, R. K. (2018). **Case study research and applications: Design and methods** (6th ed.). Sage.

Citation : วาสนา ม่วงแนม. (2569). วัฒนธรรมการเข้าวัดทำบุญในจังหวัดชุมพร.
วารสารการจัดการนวัตกรรมเพื่อสังคม, 1(1), 19–35.
สืบค้นจาก https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JSIM